

Predrag
Marković

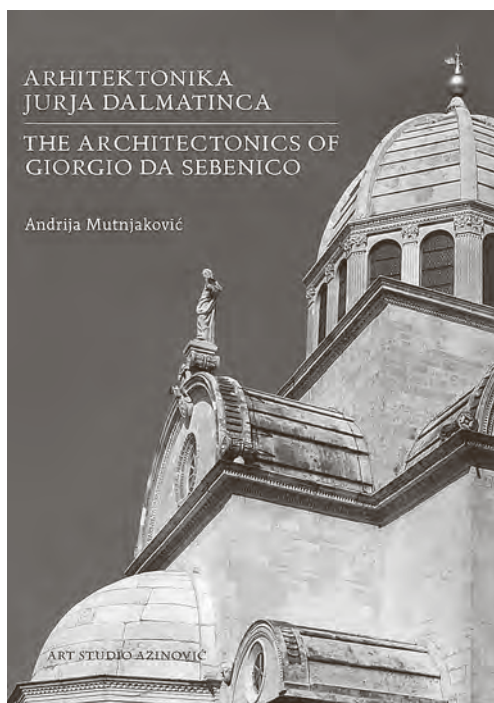
O čemu govorimo kada govorimo o Jurjevoj arhitektonici?

Andrija Mutnjaković, *Arhitektonika Jurja Dalmatinca*,
Zagreb: Art studio Azinović, 2015., 547 str.
ISBN 9789536271764

“Lokalni patriotizam starih domaćih pisaca, u želji da majstoru Jurju priušti čitavu monumentalnu katedralu dovršenu u renesansnom slogu, nastojao je da napravi od tog majstora na silu vjesnika i širitelja renesanse u Dalmaciji.”

Ljubo Karaman (*Umjetnost u Dalmaciji*:
XV. – XVI. vijek, Zagreb, 1933., 46)

Pisati o Jurju Dalmatincu oduvijek je bio izazov. Veliki izazov. Bilo da je riječ o njegovim uistinu iznenađujućim kiparskim ostvarenjima ili o njegovim velebnim arhitektonsko-scenografskim i graditeljsko-inženjerskim djelima, uvijek je njegova umjetnička ličnost zaokupljala pažnju i izazivala oduševljenje, ali i otvarala brojna pitanja koja su pozivala na preispitivanje svih uobičajenih teorijsko-metodoloških koncepata naše struke, jednako tako onih interpretativnih, kao i onih s njima povezanih vrijednosnih. Toj iznimnoj poziciji nesumnjivo je pridonijela i njegova više no punokrvna životna pojava koja se kroz više od tristotinjak danas poznatih dokumenata neobičnom plastičnošću ocrtava kroz guste povijesne slojeve i s pozornice dalekog 15. stoljeća pomalja gotovo taktilnom prisutnošću. Neprijepornog talenta, nemirnog poduzetničkog duha, nepresušne radne energije, ali i pomalo sangviničkog karaktera, stalno je bio u potrazi za sve većim i većim izazovima, sve većom i



većom i zaradom, a takav, željan časti i ugleda, neumorno je na obje obale Jadrana obilazio gradove i gradilišta, raznorazne naručitelje i financijere, biskupe, kanonike, plemiće i trgovce, ali rijetko kad dovršavajući svoja ugovorena i već započeta djela. Njegova životna i poslovna filozofija svoj je čvrst oslonac jednako nalazila u svijesti o vlastitoj iznimnoj vrijednosti, velikim dostignućima i još većim mogućnostima. Razapet između veličine vlastitog umjetničkog genija i trgovačke sitničavosti, nošen stvaralačkim vrlinama i opterećen ljudskim manama, on se tako pred nama javlja ne samo kao velik umjetnik preporodnog doba nego i kao naš suvremenik. Stoga i nije slučajno da mu je jedini pravi pandan u našoj umjetnosti jedan drugi Dalmatinac, isto tako velik i protuslovan, temperamentan i plodonosan – kipar Ivan Meštrović. I ono što na kraju ovog uvodnog predstavljanja svakako ne treba izostaviti, a što daje posebnu dimenziju njegovom iznimnom nad-umjetničkom statusu u našoj nacionalnoj kulturi, Juraj Matejev se na apsidama katedrale sv. Jakova u Šibeniku sam zapisao kao Dalmatinac, prekinuvši tako dugi niz stranih majstora i protomajstora, onih istaknutih i manje istaknutih došijenaca koji projektiraše naše crkve i palače te ih slikama i kipovima ukrašavaše.

Ličnost je to, dakle, koja svojim djelima, ali možda još više i svojim ukupnim, dobro dokumentiranim životom, danas, kao i prije stotinu pedeset godina intrigira, zbunjuje, iznenađuje te potiče na razna razmišljanja i svakojaka domišljanja, kako o njegovu zagonetnom formativnom razdoblju, ishodištima neobičnih konstrukcijskih rješenja (tzv. “montažna tehnika gradnje”), tako i o naravi njegova kiparsko-graditeljskog stvaralaštva općenito. Jer, kako je to već davno zapisao Adolfo Venturi, iz njegovih kiparskih djela izbija gotovo pa barokna vatra, ona eruptivna energija koja isijava iskonsku stvaralačku strast i gotovo neobuzdan

kreativni nagon kojim izlazi izvan okvira svog vremena, prekoračuje stvaralačke epohe i razlama stilsko-kronološke kanone. Umjetnička, a još više njegova stilska pozicija u tim turbulentnim i poduzetnim godinama sredine quattrocenta tako je još uvijek neiscrpno vrelo za propitivanje i preispitivanje davno usvojenih teza i hipoteza, kao i plodan poligon za postavljanje novih.

Promatrana u tom svjetlu i ova knjiga, unatoč čitavoj biblioteci raznoraznih radova o Jurju, ima ili bi trebala imati svoje opravdanje. Kako je to istaknuo sam autor na predstavljanju svoje knjige u srpnju prošle, 2016. godine, s njome se popunjava jedna velika praznina. Nakon studije Dagoberta Freya napisane prije više od jednog stoljeća na njemačkom jeziku, ovo je, prema riječima samog autora, za sada jedina monografija o arhitektonskom stvaralaštvu Jurja Dalmatinca na hrvatskom jeziku. Ali, to treba odmah naglasiti, ne samo na hrvatskom, već paralelno i na engleskom jeziku, te se unatoč respektabilnih 544 stranica velikog enciklopedijskog formata daje razmjerno lako i brzo pročitati, čemu pomažu brojne kvalitetne fotografije, 3D rekonstrukcije i nekolicina grafičkih ilustracija.

No, odmah se moramo zapitati: o kojoj je to zapravo Jurjevoj arhitekturi ovdje riječ kada je za života uspio sagraditi tek jedan dio šibenske katedrale, otprilike oko njezine trećine, te, uz dvije manje kapele u Splitu i Pagu, još samo tri velebna pročelja u Anconi? Uostalom, kod ovih potonjih, ali i kod katedrale šibenske, nije posve jasno ni gdje prestaje njegov arhitektonski zadatak, a počinje onaj kiparski, odnosno kako je uopće moguće odvojiti Jurja kipara od Jurja arhitekta? O čemu, dakle, govorimo kada govorimo o Jurjevoj arhitekturi, ili, kako je ovdje naslovljeno, *arhitektonici*? Nažalost na ta temeljna pitanja nismo u ovoj knjizi našli odgovor. Zašto? Iz jednostavnog razloga jer ona nisu ni postavljena. No, zadržimo se

još zakratko na razlozima pojave ovakvoga sinteznog djela.

Izravan povod ili poticaj za ovo istraživanje A. Mutnjaković je dobio od pokojnog profesora Radovana Ivančevića koji je u jednom trenutku napisao: "Najbitnije je prestati tragati za Jurjem klesarom i obratiti pažnju na Jurja arhitekta, projektanta..." (1982.). Istina. U takvoj uzgred izrečenoj misli nazire se jedan od većih krimena naše struke. Naime, htjeli mi to priznati ili ne, unatoč brojnim studijama, člancima, stručnim i manje stručnim osvrtima, esejima i znanstvenim radovima, pa čak i dvjema novijim monografijama o šibenskoj katedrali, jednu od kojih je napisao sam R. Ivančević 1998. a drugu 2010. godine autor ovih redaka, naša kunsthistorija ima u tom području veliki dug prema Jurju Dalmatincu arhitektu. Zapravo, postoji veliki dug prema Jurju Matejevu općenito jer još uvijek nemamo ni kritički katalog njegovih kiparskih ostvarenja – dakle onoga što je do sada bilo predmetom najvećeg dijela svih napisa o njemu. Težina jednog takvog zadatka nesumnjivo je obeshrabrila mnoge, a brojna lutanja i zastranjivanja, pokušaji i pogreške u tumačenju i valorizaciji njegova opusa, poglavito zadnjih pedesetak godina, samo su dokazala kako još uvijek nismo zreli ili dovoljno spremni za takav poduhvat. Njegova sada već mitska aura pri tome je samo dodatno otežala zadatak, a mnoge je, kako je to već davno istaknuo Ljubo Karaman (1933.), stavila u svojevrzni "sukob interesa" – kako nepristrano pisati o našem Jurju, jer to ipak nije neki tamo Milanac ili Firentinac?

Utoliko je čudnije bilo vidjeti knjigu ovakvog naslova, i to iz pera autora koji do sada nije, koliko je meni poznato, u stručnoj periodici objavio niti jedan recenzirani znanstveni ili stručni rad posvećen Jurju Dalmatincu i njegovom arhitektonskom stvaralaštvu. Sama ta činjenica, naravno, *a priori* ne diskvalificira

ni njega ni bilo koga drugoga da kaže nešto novo, da donese poneki novi dokument iz naših i stranih arhiva ili da iznese neka vrijedna zapažanja ili pak da predloži neke nove atribucije, a na kraju, slijedom svega, u ponešto drukčijem svjetlu sagleda što je to sve naš zaslužni Zadranić napravio.

No, kako je autor ove impozantne knjige to napravio i kako je odgovorio tome uistinu velikom izazovu? Prilikom prvog letimičnog listanja knjige i pregledavanja njezina sadržaja prvi je dojam bio ponešto zbunjujući, pa čak i iznenađujući, pogotovo poznavajući donekle srodnu autorovu monografiju o Andriji Alešiju iz 1998. godine. Zašto? Između ostaloga zato jer se, uz ilustracije nekih već dobro poznatih Jurjevih djela i s njima povezanih ostvarenja iz sredine 15. stoljeća, paralelno niže gotovo nevjerojatna količina svakojakih drugih spomenika – od raznih venecijanskih crkava i palača, preko brojnih antičkih slavoluka iz prijadranskog okružja, do naših predromaničkih i romaničkih crkava i crkvice – dakle, prilično šarolik niz spomenika koji s ovom temom nemaju bliže veze. Nakon detaljnog čitanja i upoznavanja s tekstualnim sadržajem, odnosno s osnovnim tezama i hipotezama, u njoj zastupljenim i sveudilj branjenim, slobodno možemo ustvrditi: početne sumnje su se pokazale opravdane – autor je izazovu na žalost odgovorio na način koji iz perspektive sadašnjih spoznaja o Jurju Dalmatincu može predstavljati samo znanstvenu regresiju. Čitav "problem arhitekta JMD", ali i ne samo njega kao arhitekta, ovom je knjigom naime vraćen dobrim stotinama pedeset godina unazad. Da, točno toliko. Ova knjiga je rečeni problem vratila u doba prije Ivana Kukuljevića Sakcinskog, u svojevrznu "prehistoriju" hrvatske povijesti umjetnosti kada se o pojavama poput Jurjeve pisalo lokalpatriotski, ali i sasvim nekritički i neznanstveno. To znači uz ignoriranje činjenica, prvenstveno pisanih

izvora, te zanemarivanje i prešućivanje suprotstavljenih mišljenja.

Dakle, što je to toliko krivo da se bez ikakve zadržke mogu napisati ovakve kategoričke tvrdnje, iznijeti ovakva u osnovi negativna ocjena? Nažalost, gotovo sve. Počevši od već od same polazišne postavke (1), ničim argumentirane i gotovo u cijelosti izmišljene, a na kojoj počiva čitava knjiga! Naime, u prvom, prilično kratkom uvodnom poglavlju *Jadranska arhitektonska kultura* A. Mutnjaković daje odgovor na pitanje što je to Jurjeva arhitektura te ističe kako je radio gotovo u svakom većem gradu na obje obale Jadrana, točnije, “dokumentiran je njegov boravak i djelovanje u Šibeniku, Zadru, Splitu, Pagu, Cresu, Dubrovniku, te na južnoj obali Jadranskoga mora u Anconi, Loretu, Fanu, Civitanovi, Gubbiju, Riminiju, Raveni, Padovi”. Naravno, suvišno je ovdje dokazivati kako Jurjeva nazočnost nije dokumentirana u Cresu, a od svih navedenih talijanskih gradova jedino je potvrđeno njegovo djelovanje i boravak u Anconi! Svi ostali lokaliteti plod su ishitrenih i prilično nategnutih konstrukcija koje se u pravilu gdjekad susreću samo u starijoj talijanskoj literaturi. No, to nije jedina greška. Na nju se nižu i nadovezuju: posve pogrešan pristup u rješavanju, odnosno postavljanju istraživačkog problema (2), kao i metodološki sporni postupci kojima se koristio u analizi i interpretaciji samih djela (3). Stoga ne čudi da su i rezultati posve pogrešni, odnosno novo postavljene atribucije krive, kao i ukupni konačni zaključci (4). Zapravo, kada ne bi bilo toliko bilježaka i pozivanja na brojna, najčešće davno izrečena mišljenja pojedinih uvaženih povjesničara umjetnosti kojima je ova knjiga obilno impregnirana ili, bolje rečeno, snažno armirana sa svrhom da na argumentima autoriteta podloži i ojača dvojbene i neuvjerljive hipoteze, onda bi bili u velikoj dilemi treba li je možda uvrstiti u kategoriju književnosti.

Pitanje je kojoj bi onda književnoj vrsti, odnosno žanru ona pripadala? Možda nekoj kombinaciji romansirane biografije, junačkog epa ili pak viteškog romana? Ovaj potonji žanr možda bi najviše odgovarao sadržaju i strukturi knjige jer u njoj glavni junak, naš Juraj, nošen na krilima svoje genijalnosti, izuzetne snage i neobuzdane domišljatosti (čitaj: inventivnosti i kreativnosti), gdje god stigne i gdje god njegova noga kroči projektira, gradi te podiže crkve i palače, a čak uspijeva planirati i čitave gradove (novi Pag) – ukratko njegov prometejski duh naviješta i donosi ranu renesansu gdje god se pojavi. Tu se jasno vidi kako A. Mutnjaković nastavlja onu struju tumačenja Dalmatinčeva lika i djela koju je započeo davno još šibenski biskup Antonio Giuseppe Fosco s idejom o Jurju kao Brunelleschiju Dalmacije, uzdigao Thomas Graham Jackson, potom na znanstvenim osnovama utvrdio D. Frey, a nakon talijanskih pisaca Alessandra Dudana i Atille Tamara koji su sve to afirmirali i proširili, s teozom o Jurju kao “problematičaru kvatročenta” do vrhunca doveo R. Ivančević. I kada se već mislilo da je s time čitava priča završila i da se u tom smjeru ne može dalje ići – pojavila se ova knjiga.

Kako je čitava knjiga, kako rekosmo, konstruktivno ojačana opširnim citatima i brojnim bilješkama, pri čemu se ove potonje javljaju u ponešto pojednostavljenom obliku Harvardskog stila, bez navođenja stranica, moramo je čitati i suditi kao djelo znanstvenih pretenzija. Naime, ona nas htjeli mi to ili ne doista poziva da je shvatimo i tretiramo kao stručno, a ne književno djelo. K tome, izdanje je dvojezično, s engleskim prijevodom integralnog teksta, što ne ostavlja mjesta sumnji da je namijenjeno i široj inozemnoj publici, pri čemu se zasigurno prvenstveno ciljalo na onaj njezin uži, stručni dio koji još do sada nije vidio, a ni priznao svu arhitektonsku širinu

i genijalnost našega Dalmatinca. Dakle, ako bi joj htjeli definirati žanr, onda je to zapravo stručna knjiga sa znanstvenim pretenzijama.

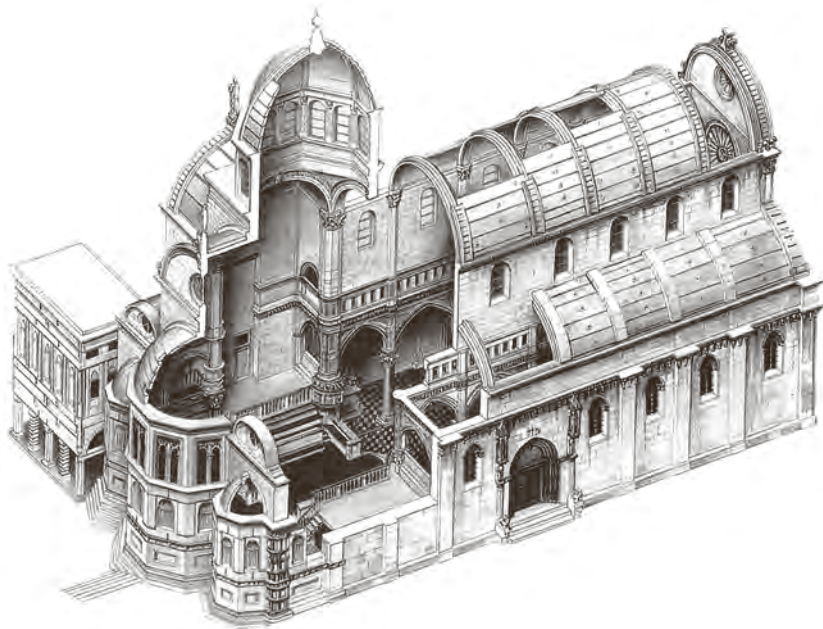
Nemoguće je nabrojiti sve greške i omaške koje se nalaze u ovoj knjizi, pa ću se stoga zadržati samo na nekima koje mi se čine dovoljno indikativnim kako bih ukazao na već spomenute nedostatke.

Kao prvo, u uvodnom poglavlju *Jadranska arhitektonska kultura*, A. Mutnjaković se niti jednom riječju ne osvrće na dosadašnja istraživanja arhitektonskog opusa Jurja Matejevog – ne navodi niti jedan izvor za svoju već spomenutu stožernu tvrdnju kako je “dokumentiran njegov boravak i djelovanje”, već se prema njoj odnosi kao prema nepobitno utvrđenoj i opće prihvaćenoj činjenici koju i ne treba posebno i ponovno dokazivati. Autor, naravno, smatra kako je Juraj projektirao čitavu šibensku katedralu sv. Jakova, i to baš u obliku kakva danas jest, a s neistomišljenicima koji njezin renesansni izgled pripisuju Nikoli Firentincu kasnije se, u poglavlju posvećenoj šibenskoj katedrali, razračunava na nekih desetak

stranica. Konkretno: “Naznačeni slijed događanja ukazuje da Nikola Firentinac nije došao u Šibenik s autoritetom adekvatnim autoritetu Jurja Dalmatinca, iskazanim neograničenim povjerenjem Šibenčana u koncipiranje, oblikovanje i gradnju njihove katedrale. Firentinčev dolazak karakteriziraju skromne narudžbe kiparskih radova u Šibeniku i po Dalmaciji (Belamarić 2001, Hilje 2002).” A kako bi u potpunosti umanjio bilo kakvu mogućnost Firentinčeva utjecaja na koncepciju kamenih svodova-krovova katedrale, na slijedećoj stranici će ustvrditi: “Pri tome nije nevažno sagledati da do tada Firentinac nije imao nikakvo graditeljsko iskustvo: kameni svod trogirске krsćionice načinio je Aleši, a svod trogirске kapele [bl. Ivana Trogirskog, op. P. M.] konstruktivna je replika svoda krsćionice.”

Prema polazišnoj tvrdnji da je Juraj “svugdje radio pa zato i ne treba počinjati uopće sa njegovim prvim poznatim djelom – šibenskom katedralom” zasigurno je definiran i ukupni sadržaj knjige, odnosno njezina neobična struktura. Naime, poglavlja su poredana prvenstveno po

→
Katedrala
Svetog Jakova,
aksonometrija
s presjekom





←
Crkva Santa
Maria dei
Carmine,
Venecija,
sredina
15. stoljeća

↘
Bazilika
Svete Marije
Loretske,
zračni snimak
i tlocrt
prizemlja

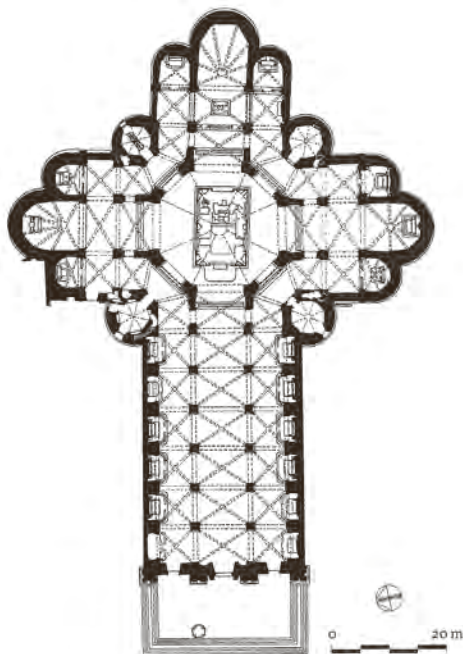
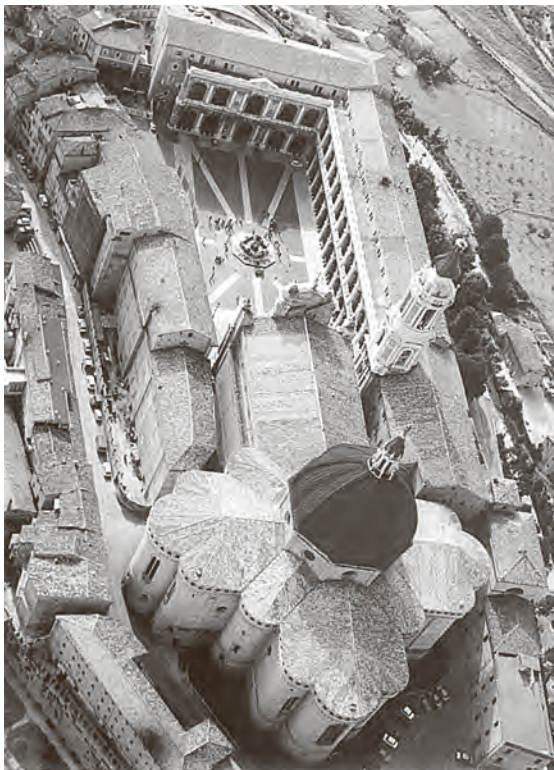
nekom čudnom topografskom, a tek manjim dijelom po kronološkom ključu. Tako, nakon uvodnog i prilično kratkog poglavlja *Jadranska arhitektonska kultura* (koji je inače doslovan prijevod sintagme koju je 2003. skovao prof. Fabio Mariano – *Cultura architectonica adriatica*) i u kojem se Juraj proglašava istinskim *Homo Adriaticus*-om, slijedi poglavlje *Porijeklo/Origins*, da bi nakon tog donekle logičnog početka u kojem se raspravlja o Dalmatinčevim biografskim podacima, slijedilo neobično nizanje jednog dijela već spomenutih jadranskih i prijadranskih gradova: Venecija, Ancona, Rimini, Šibenik, Pag, Dubrovnik i Loreto. Svako od tih većih poglavlja potom je podijeljeno u niz manjih, posebno naslovljenih cjelina u kojima se obrađuju pojedini spomenici ili, kao u slučaju Venecije, čitave grupe građevina (crkve i palače) za koje autor vjeruje da su nastale pod njegovom dirigentskom palicom, odnosno, kao u slučaju Paga (grad), da ga je Juraj urbanistički osmislio. Selektivni, ničim obrazložen pristup

navedenim spomenicima, kao i posve upitno uvrštavanje nekih za koje pouzdano znamo da nisu nastali od Jurja nego da je za njih samo isporučivao kamen (Rimini, Tempio Malatestiano), možda tu i nisu toliko iznenađujući koliko činjenica da se šibenska katedrala sv. Jakova, njegov ključni i temeljni arhitektonski spomenik, prema kojem se u knjizi definira čitav njegov “ranorenesansni autorski rukopis”, nalazi tek negdje oko sredine knjige (!). Dakle, premda i ne znamo što to Juraj arhitekt u stvari jest, odnosno što je točno ta njegova arhitektonika, znamo gdje to trebamo tražiti i znamo gdje se to može vidjeti jer je katedrala nesumnjivo centralno “renesansno djelo” njegovog u ovoj knjizi predstavljenog *magnum opus*-a! S druge strane, jedina logika koja opravdava uvrštavanje Ancone prije Šibenika jest ta da nekako stilski njegova tamošnja ostvarenja pripadaju čistom kasnogotičkom stilu – zapravo ona su vrhunac jadranskog “gotico fiorita”, a tek onda slijedi katedrala u Šibeniku,

koja je ranorenesansno ostvarenje! A zašto Rimini između? Odgovor daje sam autor: "Temeljem istraživanja, analiza, rekonstrukcija i sinteza moguće je podržati tezu da je Juraj Dalmatinac nakon upoznavanja Albertijevog projekta Malatestinog hrama dopunio i osmislio arhitekturu šibenske katedrale kao odraz Albertijeve vizije i djelomične realizacije. Dapače, Juraj Dalmatinac je imao profesionalnu sreću da je tu nedovršenu Albertijevu viziju cjelovito ostvario koncepcijom i realizacijom Šibenske katedrale." Na osnovu ovakvih spoznaja autor ide i dalje te Jurju pripisuje autorstvo trolisnog pročelja venecijanske crkve S. Maria del Carmini, s time da se ta ista crkva spominje u knjizi na više mjesta, i to se ponavlja s tri identične fotografije (str. 33, 204, 221), pri čemu se kod zadnje dvije u legendama kao mogući nepoznati autor javlja Juraj Dalmatinac (?).

Vrhunac ipak predstavlja zadnje i najopsežnije poglavlje *Loreto* u kojem autor nastoji dokazati kako je Juraj Dalmatinac stvorio prvotno idejno rješenje crkve Svete Marije Loretske s trostrukim apsidama ugrađenim između postojećih obrambenih kula. Pri tome se poslužio uistinu nevjerojatnom aparaturom i priručnim instrumentarijem – od oslonca na davnu argumentaciju Pietra Gianuizzija (1893.), do čitavog niza nevjerojatnih analogija i komparacija, među ostalim starohrvatskih šesterolista te trobrodskih predromaničkih i romaničkih bazilika, pa sve do vlastitih idejnih rekonstrukcija i prostoručnih skica – kako je to moglo i trebalo valjda izgledati kada je Juraj na tome radio

Na kraju, u poglavlju naslovljenom *Epilog*, autor donekle pokušava kompenzirati izostanak nekih od ranije spomenutih mjesta Jurjeva djelovanja. Tako se u kratkim, naizgled kataloškim



osvrtima (*Građanske palače u Splitu, Katedrala sv. Nikole u Osoru, Franjevačka crkva u Zadru, Palača Priori u Montecassianu, Vojvodska palača u Urbaniji i tvrđave urbinskog vojvodstva*) nastoje evidentirati dokazi Jurjevog djelovanja, odnosno autorstva. Čitavo to neobično poglavlje, ako što uopće više može biti neobično ili iznenađujuće, započinje s osvrutom na Jurjevo *Kiparstvo* te završava još čudnijim odlomkom naslovljenim *Jadranska arhitektura* u kojem, tragom zapažanja arhitekta i povjesničara arhitekture Fabia Mariana, nastoji dokazati genijalnost dvaju našijenaca, Lucijana Vranjanina i Jurja Matejeva (po A. Mutnjakoviću oni su se čak u Urbinu i susreli!), da bi zaključnim mislima sažeo zapravo cilj ove knjige: “Cijenjeni Fabio Mariano uvrstio je Jurja Dalmatinca među korifeje rane renesanse. Ovom knjigom želi se podržati razumijevanje Jurja Dalmatinca kao genijalnog ranorenesansnog arhitekta i doprinijeti njegovoj afirmaciji u društvu istaknutih renesansnih arhitekata.” Knjiga završava izborom nekolicine arhivskih dokumenata (poglavlje naslovljeno *Dokumenti*), a na samome kraju uobičajeno se nalazi popis literature i bilješka o autoru.

Za kraj, volio bih istaknuti autorov svojevrsni “kopernikanski obrat” u odnosu na dokumente i pisane izvore, odnosno način na koji pokušava obraniti njihovu relativnost. Naime, nastojeći pod svaku cijenu dokazati Jurjevo sudjelovanje u nastanku nekih venecijanskih palača i crkava te suočen s posvemašnjom šutnjom arhivskih vrela, A. Mutnjaković se služi autoritetom Bernarda Berensona te navodi odnosno prepričava njegove riječi po kojima “nije poželjno umjetnost sagledavati na osnovi dokumenata (jer oni mogu biti krivotvoreni), nego je treba proučavati kao floru i faunu: relevantna atribucija temelji se na sagledavanju autorske samosvojnosti i njegova rukopisa (duktusa) utisnutog u svakom njegovom djelu.”

Što na kraju reći? Posrijedi je knjiga koja se unatoč autoritetu autora nije trebala pojaviti. Jedino svijetlo mjesto ovog izdanja jesu njezine kvalitetne fotografije i poneka računalna idejna rekonstrukcija. I da, još jedna stvar – sam naslov knjige.

Riječ *arhitektonika* prvi puta sam pročitao na koricama ove knjige, pa stoga vjerujem kako se ni čitatelji nisu s njome baš često susretali. U prvi mah sam pomislio kako je riječ o spretnoj složenici ili izvedenici s kojom se povezuje riječ *arhitektura* i riječ *poetika*, ali su me kratka objašnjenja na internetu uvjerila kako je ipak riječ od drevnom pojmu grčkog podrijetla (*arkhitektonikos*) koji u osnovi znači znanost o arhitekturi, odnosno u prenesenom značenju organsku ili pak logičnu povezanost pojedinosti u cjelini. Prema Larusseovu rječniku kod Aristotela taj pojam označava odnos jedne znanosti prema drugoj, pri čemu ciljevi ove druge znanosti podliježu temeljnim ciljevima ove prve, dok Kant *arhitektoniku čistog uma* (u knjizi *Kritika čistog uma*) koristi u smislu “umjetnosti sistema”. Ukratko, *arhitektonika*, ako sam dobro razumio, označava viši, uređeni sustav (su)odnosa, točnije onu posebnu supstancu koja nekim građevinama daje onu dodatnu, istodobno umjetničku i organsko-logičku komponentu, dakle ono po čemu građevine tek postaju arhitektonska ostvarenja.

Dosljedno tome, *arhitektonika Jurja Dalmatinca* na neki bi način trebala označavati ne samo njegovu arhitekturu nego, supstancijalno, i neki njegov posebni oblikovno-konstruktivni sustav prisutan u ukupnosti svih njegovih arhitektonskih i graditeljskih dijela. U svakom slučaju, dobro pogodeno i lijepo sročeno, možda i dobro mišljeno, no, nažalost, ono što slijedi unutar korica knjige niti na koji način ne korespondira s takvim spretnim i nadasve obećavajućim naslovom. ×